

Förberedelsematerial PGF 25 april om ökat deltagande i demokratin

Innehållsförteckning

Inledning	2
De sex principerna.....	2
PGF-deltagarnas bidrag till det demokratiska deltagandet.....	2
Förutsättningar att bidra till en mångfald i det demokratiska deltagandet	3
<i>Principen om mångfald.....</i>	<i>3</i>
<i>Förutsättningar att uppnå en mångfald inom civilsamhället.....</i>	<i>4</i>
<i>Frågor att diskutera vidare</i>	<i>4</i>
Förutsättningar att bidra till ett kvalitativt deltagande.....	5
<i>Principen om dialog</i>	<i>5</i>
<i>Förutsättningar för att uppnå en god kvalitet i dialogen</i>	<i>5</i>
<i>Frågor att diskutera vidare</i>	<i>6</i>
Källförteckning	6
Bilaga: enkätfrågor och svar.....	7

Inledning

Detta förberedelsematerial är framtaget av NOD:s kansli. Planeringsgruppen inför PGF 25 april har ansvarat för att ta fram frågeställningarna som presenteras i detta material och som kommer att stå i fokus under PGF-mötet. Planeringsgruppen har bestått av Anna Lindgren (Scouterna), Camilla Bergvall (Djurens Rätt), Eleonore Kerkhoven-Holmberg (Hela Människan), Emmeli Wulfstrand (Verdandi), Hampus Lindqvist (Socialdepartementet), Isabella Olsson (Läkarmissionen), Marie Ericsson (Socialdepartementet) och Verence Bengtsson (Malmö Ideella/Malmöandan).

Temat på PGF den 25 april är "ökat deltagande i demokratin". Medborgare som kan delta i demokratin på lika villkor är grundläggande i ett demokratiskt samhälle och civilsamhället bidrar till att öka det demokratiska deltagandet och inflytandet. Deltagandet kan dock inte tas för givet. PGF-mötet kommer därför att syfta till att titta närmare på hur parterna kan verka för ett brett deltagande i demokratin, men också parternas förutsättningar att verka för ett kvalitativt deltagande i demokratin.

Syftet med förberedelsematerialet är att ge samtliga deltagare en gemensam kunskapsgrund att stå på inför dialogen den 25 april. Materialet syftar även till att belysa hur temat ges mening utifrån de organisationer som deltar i forumet 2023.

Civilsamhällesorganisationerna i PGF har inför framtagandet av detta material fått möjlighet att svara på en enkät. Frågorna i enkäten tar avstamp i [MUCF:s årliga uppföljning av ideella föreningsvillkor 2021](#) (publicerad i maj 2022) där myndigheten följer upp ideella föreningsvillkor över tid, och utgår från de sex principerna som ligger till grund för uppföljningen av civilsamhällespolitiken och presenteras närmare i nästa rubrik. I enkäten baserades därför frågorna på de delar av rapporten som belyser de förutsättningar som är relevanta för temat och den avgränsning som detta material avser att göra.

De aspekter som lyfts i förberedelsematerialet är även förankrade i principen om dialog och principen om mångfald som kopplats ihop med temat. En tydligare beskrivning av dessa principer framkommer löpande i detta material.

De sex principerna

Under regeringens dialog med idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting formulerades sex principer som centrala för det civila samhället, som sedan blev en grundbult för civilsamhällespolitiken i och med propositionen *En politik för det civila samhället*. Principerna ligger därmed till grund för uppföljningen av politikområdet. De sex principerna är självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald. För mer utförlig beskrivning av samtliga principer, se [prop. 2009/10:55](#).

PGF-deltagarnas bidrag till det demokratiska deltagandet

I enkäten som skickades ut till PGF-deltagarna fick de svarande möjlighet att definiera på vilket sätt deras organisation bidrar till delaktigheten i demokratin och hur detta tar sig i uttryck. De sammanfattade svaren presenteras nedan.

Kunskap om och träning i demokratiska processer

Organisationerna uppger att de genom sin demokratiska uppbyggnad bidrar till att öka kunskapen om det demokratiska systemet. Detta genom deltagande i den interna demokratin och att genom demokratiska processer påverka verksamhet och vilka frågor som organisationen ska driva.

Kunskap om demokratiska värderingar och det demokratiska systemet i Sverige

Organisationerna uppger att de bidrar till den demokratiska delaktigheten genom att kunskapshöja kring demokratiska beslutsprocesser och demokratiska värderingar, och därigenom bidra till att förankra demokratiska värden. Organisationerna arbetar med att öka kapaciteten hos medlemmar och målgrupp att kunna navigera i det demokratiska systemet för att bättre kunna påverka sitt samhälle och beslut som rör dem.

Säkerställa grundläggande förutsättningar och egenmakt

Flera svarande uppger att organisationen på olika sätt arbetar för att stärka målgruppens egenmakt för att säkerställa grundläggande förutsättningar att kunna delta i demokratin, som exempelvis kunskap om sina rättigheter. Det sker bland annat genom deltagande i verksamhet.

Företräda medlemmar och målgrupp

Flera organisationer har svarat att deras bidrag till demokratiska deltagande är att företräda medlemmar och målgrupp i dialoger för att öka deras inflytande i politiska beslut. Detta genom att vara aktiva i dialoger, nätverk och konsultationer med beslutsfattare.

Främja förutsättningar för dialog mellan civilsamhälle och offentlig sektor

Många organisationer verkar för att främja förutsättningarna för delaktighet i demokratin genom att på olika sätt verka för att skapa dialog och samverkan mellan civilsamhället och offentlig sektor på olika nivåer. Detta för att offentliga aktörer i högre utsträckning ska ta hjälp av idéburna aktörer och därmed låta perspektiv från individer och grupper som påverkas av beslut att komma till tals.

Förutsättningar att bidra till en mångfald i det demokratiska deltagandet

Principen om mångfald

En betydelse av principen om mångfald är att civilsamhället bör avspegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Därmed ska alla delar av befolkningen kunna engagera sig ideellt. Det innebär dels att civilsamhället själv behöver reflektera och arbeta med frågor som rör ickediskriminering, jämställdhet och mångfald, dels att det offentliga bidrar med spridning av lyckosamma metoder, eller stimulerar prövandet av nya arbetsformer.

Principen handlar även om att värna individens förutsättningar att bilda och delta i föreningar och andra sammanslutningar. Detta påverkas av hur svårt det är att bilda en organisation, tillgänglig kunskap om regelverk med mera och hur stora administrativa bördor exempelvis ett förtroendeuppdrag innebär. Människors förutsättningar att verka inom det civila samhället påverkas också av privata faktorer som inte följs upp inom ramen för civilsamhällespolitiken, men däremot är det av intresse att följa graden av tillgänglighet inom organisationerna för att

möjliggöra för olika individer att engagera sig, samt människors tillgång till utbildning och kunskap om civilsamhället och hur exempelvis dess beslutsformer fungerar. För en fullständig beskrivning av principen mångfald, se [Prop. 2009/10:55](#), s.61.

Förutsättningar att uppnå en mångfald inom civilsamhället

Utmaningar för mångfalden inom civilsamhället påverkas av flera faktorer. I MUCF:s årliga uppföljning av ideella föreningars villkor undersökte myndigheten hur föreningars medlemsutveckling hade påverkats av pandemin. Där konstaterades att föreningar som framför allt bestod av barn och unga eller av äldre i högre grad påverkades negativt i relation till antalet medlemmar under pandemin. Medlemstappet bland föreningar som organiserar äldre förklarades bland annat med att de dåvarande restriktionerna i högre grad påverkade just denna målgrupp. Även den snabba digitaliseringsprocessen som omfattade hela civilsamhället påverkade tillgängligheten och ställde nya krav på kunskaper som vissa grupper saknade i högre utsträckning än andra (MUCF 2022, s.13–14).

Resultaten visade också på att inriktningen på verksamheten påverkade medlemsutvecklingen för föreningarna. Exempelvis hade kulturföreningar ett lägre inflöde av nya medlemmar jämfört med övriga föreningar. Å andra sidan hade fler idrottsföreningar uppgett att antalet medlemmar hade påverkats ganska eller mycket positivt av pandemin (MUCF 2022, s.13–14). Resultaten från rapporten visar på att händelser i omvärlden är en av flera faktorer som påverkar möjligheten för individer att engagera sig i civilsamhället.

I enkäten som skickades ut till deltagarna i PGF ställdes ett antal frågor för att komplettera bilden av de resultat som presenteras i MUCF:s rapport. Deltagarna fick svara på om de upplever att deras organisation når ut med erbjudande om medlemskap och verksamhet till de grupper de önskar nå. En majoritet av deltagarna i PGF upplever att deras organisation når ut till de grupper de önskar nå med erbjudande om medlemskap, eller att frågan inte är aktuell för deras organisation. En stor majoritet av deltagarna i PGF upplever också att deras organisation når ut med verksamhet till de grupper de önskar nå. Bland de som ändå upplever utmaningar handlar det om bristande kunskap eller metoder för att nå ut, eller att en särskild målgrupp är svår att attrahera på grund av befintliga engagemangsformer.

Frågor att diskutera vidare

Principen om mångfald handlar om att civilsamhället bör avspegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Principen handlar även om att värna individens förutsättningar att bilda och delta i civilsamhället.

- A) Vilka hinder finns idag för att civilsamhället ska kunna uppnå en mångfald inom sina organisationer?
- B) Vad är parternas olika roller i att bidra till en mångfald i det demokratiska deltagandet?
 - Vad kan civilsamhället göra?
 - Vad kan regeringen göra?
 - Vad kan parterna göra tillsammans?

Diskutera gärna dessa frågor utifrån:

- Socioekonomiskt utsatta områden,
- Anpassning av organisationsformer för exempelvis målgruppen unga,

- Att nå grupper som inte självmant söker sig till verksamheten,
- Andra konkreta exempel på utmaningar kopplat till mångfaldsarbete inom din organisation eller nätverk.

Förutsättningar att bidra till ett kvalitativt deltagande

Principen om dialog

Principen om dialog handlar om värdet i att fördjupa beslutsunderlag och bidra till ömsesidig förståelse och förtroende genom dialog mellan regeringen och civilsamhället. Människor som påverkas av offentliga beslut ska kunna komma till tals i frågor som berör dem och hävda sina intressen och rättigheter, antingen själva eller genom organisationer som företräder dem. Regeringen anser det vara angeläget att besluts- och beredningsprocesser inom alla olika områden omfattar dialog med civilsamhället.

I dialogen finns det även ett värde att bredda perspektivet och därmed vidga dialogen till aktörer som mer allmänt bevakar eller verkar inom ett visst område. Det konstateras även att formerna för dialog ska vara öppna, återkommande och präglas av ett inkluderande förhållnings- och arbets sätt.

För en fullständig beskrivning av principen dialog, se [Prop. 2009/10:55](#), s.56.

Förutsättningar för att uppnå en god kvalitet i dialogen

Enligt principen om dialog finns det flera kriterier som behöver säkerställas för att dialogen ska anses vara av god kvalitet. I MUCF:s årliga uppföljning av ideella föreningars villkor undersökte myndigheten ett antal kriterier som kan bidra till en god dialog mellan parterna, så som att företrädare från den offentliga aktören bidrar till ett gott samarbetsklimat, är inlyssnande, lätt att komma i kontakt med, behandlar föreningarna likvärdigt och har förståelse för organisationens förutsättningar. Resultaten visade att över 75 procent av föreningarna i samtliga fall ansåg att det stämde mycket eller ganska väl. Det var lägre andel som ansåg att deras synpunkter hade betydelse för beslut som fattas och att det är lätt att komma i kontakt med ansvarig politiker, där 64 procent ansåg att det stämde mycket eller ganska väl (MUCF 2022, s.36–37).

Gällande föreningarnas upplevelse av möjlighet till insyn och dialog kring beslut som antingen rör deras intresseområde eller deras verksamhet var det ungefär hälften som uppgav att det stämmer mycket eller ganska väl (MUCF 2022, s.28–29).

I enkäten som skickades ut till deltagarna i PGF ställdes ett antal frågor för att komplettera resultatet i MUCF:s rapport och för att undersöka deltagarnas upplevelse av att bli inbjuden till dialog med det offentliga. En majoritet av de svarande ansåg att deras organisation blev inbjuden till någon form av dialog med det offentliga kring deras expertis i en sakfråga, där 26 procent angav att de bjuds in i hög grad och 39 procent i relativt hög grad. Gällande påståendet att de bjuds in till dialog kring beslut som rör deras verksamhet uppgav 9 procent att de bjuds in i hög grad, och 43 procent i relativt hög grad. Den totala upplevelsen är alltså att de i högre grad bjuds in till dialog kring deras intresseområde än till dialog kring deras verksamhet.

En stor majoritet av PGF-deltagarna ansåg även att de hade god eller relativt god kunskap om vilka former för dialog som är relevanta för deras organisation. Däremot framkom en viss ojämlikhet mellan olika delar av landet och mellan olika myndigheter. Några påtalade också brister i tillgängligheten i dialogprocessen, både i form och språk, och till viss del kritiserades även hur det offentliga omhändertar resultatet från dessa dialoger.

Frågor att diskutera vidare

Principen om dialog handlar om värdet i att människor som påverkas av beslut kommer till tals, bland annat genom organisationer som företräder dem. Det kräver goda former för dialogen mellan parterna.

- A) Vad utmärker en bra dialog?
- B) Vad är därmed parternas olika roller i att säkerställa att deltagandet i demokratin sker på ett kvalitativt sätt?
 - Vad kan civilsamhället göra?
 - Vad kan regeringen göra?
 - Vad kan parterna göra tillsammans?

Diskutera gärna dessa frågor utifrån:

- Tillgänglighet i bland annat i språk och form,
- Ambitioner från offentliga aktörer,
- Kunskapsspridning,
- Minskat demokratiskt utrymme/självrensning,
- Andra konkreta exempel från dialogprocesser som din organisation är delaktig i.

Källförteckning

Prop. 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*

<https://www.regeringen.se/contentassets/626c071c353f4f1d8d0d46927f73fe9c/en-politik-for-det-civila-samhallet-prop.-20091055>

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022). *Ännu ett år av utmaningar – uppföljning av ideella föreningars villkor 2021*

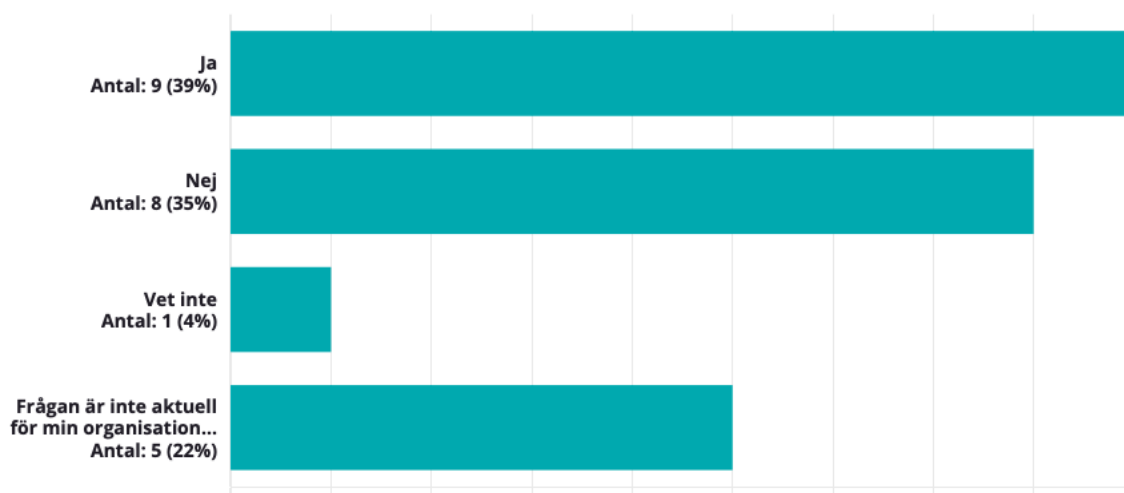
https://www.mucof.se/sites/default/files/2022/05/Villkorsrapport_2021.pdf

Bilaga: enkätfrågor och svar

Inför framtagandet av förberedelsematerialet till PGF 25 april skickades en enkät ut till de deltagande från civilsamhället. Samtliga deltagare svarade på enkäten. De frågor som varit relevanta för detta underlag redovisas i denna bilaga tillsammans med deltagarnas svar. De svar som presenterats i text är sammanfattade och bearbetade, dels för att anonymisera de svarande men även för att underlätta läsningen.

Frågor kopplat till en mångfald inom civilsamhället

Fråga: Tycker du din organisation lyckas nå ut med erbjudande om medlemskap till de grupper ni vill nå?

Fråga: Om inte, vilka tycker du att ni missar och vad tror du kan vara skälet till det?

Några svarande uppgav att de inte aktivt arbetar med att uppmuntra till medlemskap eller inte använde sig av tydliga strategier.

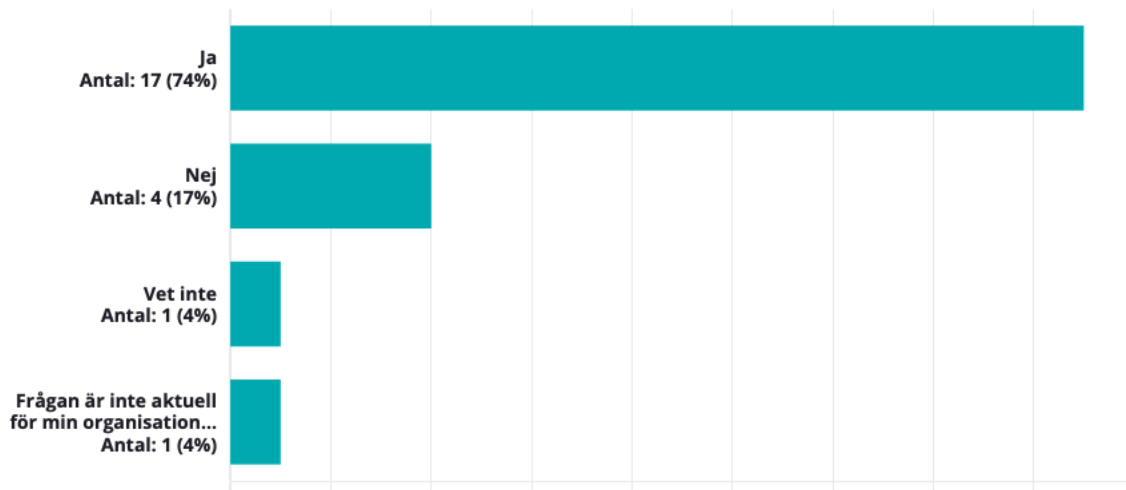
Andra svarande menade att det är svårt att nå ut i ett informationssamhälle eller att det handlar om okunskap om hur att nå ut till målgruppen. Det finns även en utmaning i att nå utanför sin vanliga krets då man saknar kanaler.

En svarande uppgav även att det är svårt att nå ut med erbjudande om medlemskap till målgrupper som kan tänkas vilja stödja organisationen i sin verksamhet för att man anser att verksamheten gör nytta.

Målgruppen unga nämndes här, bland annat i relation till upplevelsen om att unga inte vill fokusera på formalia utan snarare vara aktiv i verksamhet.

Slutligen belyste en svarande de regleringar som påverkar organiseringen. Anpassningar bör göras utifrån att passa målgruppen, framförallt den yngre målgruppen, genom mer flexibla regelverk.

Fråga: "Tycker du din organisation lyckas nå ut med verksamhet till de grupper ni vill nå?"

Fråga: Om inte, vilka tycker du att ni missar och vad tror du kan vara skälet till det?

Många av svaren i fritext på denna fråga påminner om svaren till den tidigare frågan om erbjudande om medlemskap, även om svaren i tabellerna skiljer sig åt.

Några svarande menade att det är svårt att nå ut till den önskade målgruppen med information om verksamhet. Några förutsättningarna som hämmade möjligheten är bristande kunskap inom organisationen eller inom medlemsorganisationerna att nå ut, eller att man saknar kanaler att nå utanför sina vanliga kretsar.

System som reglerar organiseringen nämndes som en utmaning i att få målgruppen att delta i verksamhet. Det finns ett behov av att kunna anpassa verksamheten till målgruppens och främst ungas vilja att engagera sig.

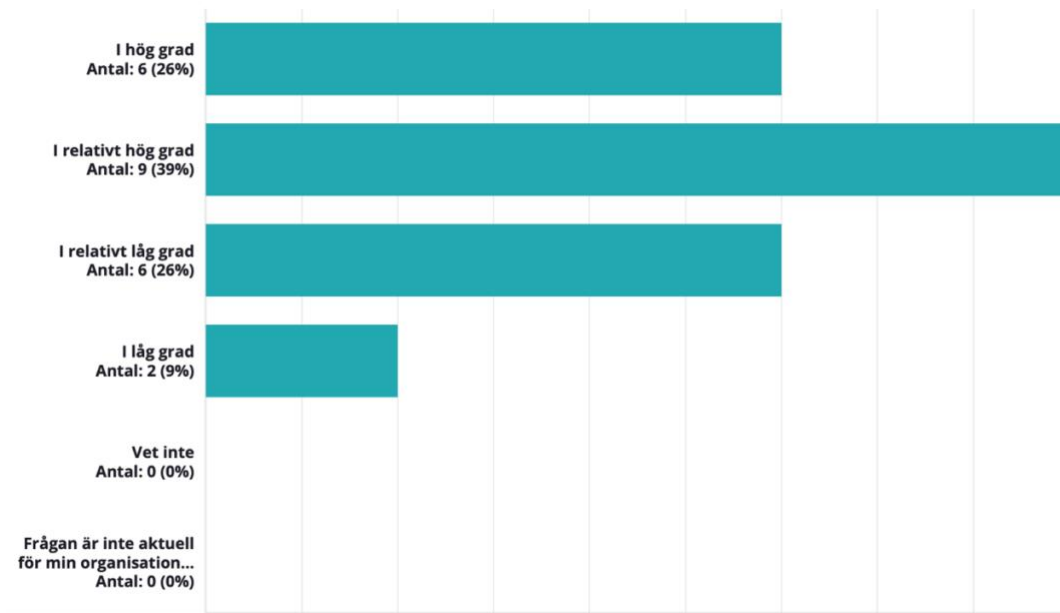
En annan utmaning som lyftes handlade om att målgruppen redan har väldigt många aktiviteter och att det därför ibland kan uppstå konkurrens.

En svarande påpekade bristen på mångfald inom organisationen. Det kan antas vara kopplad till organisationens kärnfråga som kan tänkas tilltala en viss grupp mer än andra.

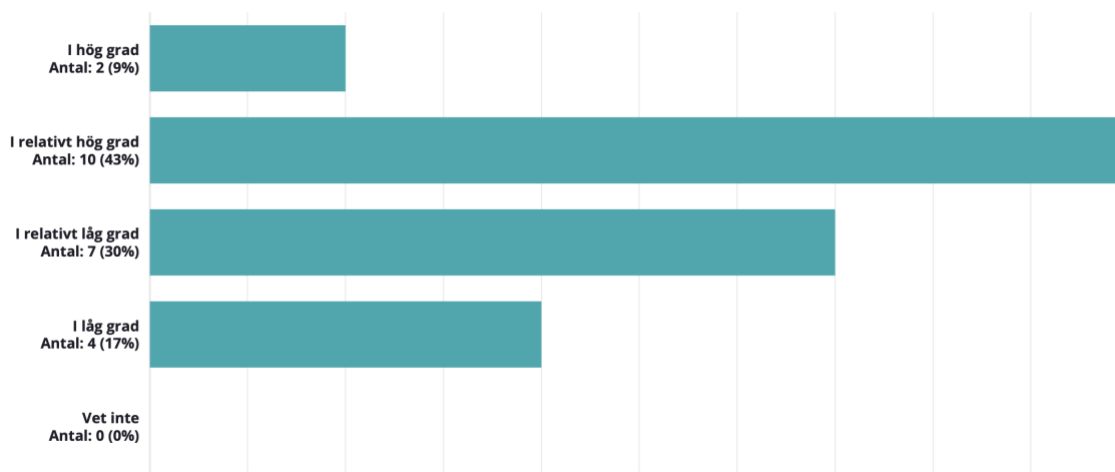
Några som valde att svara ja på frågan kompletterade svaret i fritext. Där konstaterades att det trots allt alltid går att göra mer för att nå ut till dem som behöver verksamheten mest, och att det är svårt att räkna till.

Frågor kopplat till kvalitet i dialogen

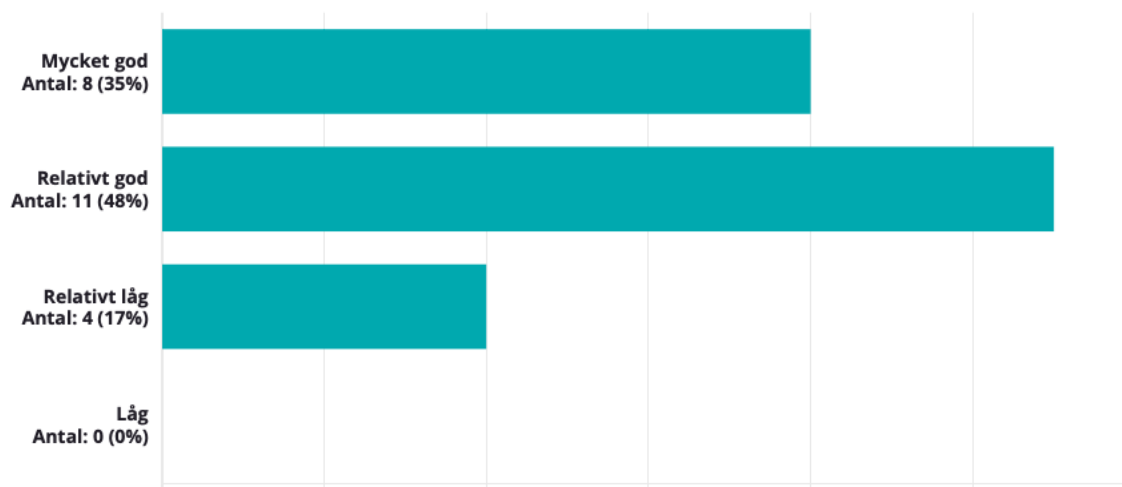
Fråga: "Upplever du att din organisation blir inbjuden av det offentliga (exempelvis kommunen, länsstyrelsen, statliga myndigheter) till dialog kring beslut som rör er era intresseområden?"

Fråga: "Upplever du att din organisation blir inbjuden av det offentliga (exempelvis kommunen, länsstyrelsen, statliga myndigheter) till dialog kring beslut som rör er verksamhet?"

Fråga: "Hur upplever du din kunskap om vilka former för dialog med det offentliga som finns och är aktuella eller relevanta för din organisation?"

Fråga: Tycker du att du förstår hur din organisation bäst kan använda dessa dialogformer?

När deltagarna fick möjlighet att utveckla sina svar förtydligade några att inbjudan till dialog varierade mycket i landet och bland instanser. Några menade också att sakfrågan påverkade i vilken mån de blir inbjudna, då frågan antingen inte är prioriterad eller av intresse av den offentliga parten.

Omfattningen av dialogen kan också skilja sig och en svarande menade att de enbart bjuds in till att svara på remisser.

En annan svarande menade även att det finns förbättringspotential i befintliga dialogformer för att bättre omhänderta kunskapen från civilsamhället och den forskning som finns på området, för att därmed bättre rikta resurser utifrån den kunskapen.

Andra svarande menade att de blir inbjudna till dialog men att processerna är svåra att påverka, att civilsamhället bjuds in sent eller utan vilja från det offentliga att omhänderta synpunkterna. Andra menade att processerna ofta är komplicerade och otillgängliga.

En annan svarande belyste praktiska hinder för ideellt engagemang när det kommer till förlorad ersättning för att delta i dialoger och möten med det offentliga.

Andra menade det kan vara svårt att navigera i vilka dialogformer som är mest strategiskt viktiga att vara en del av.